

Кафедра струнно-смичкових інструментів

Струнний ансамбль. Контрабас

Освітній ступінь

магістр

Курс	1-2
Семестр	1-3

Спеціальність

B5 «Музичне мистецтво»

Освітньо-професійна програма

«Музичне мистецтво»
Контрабас

Статус

обов'язкова

ECTS	5
Годин	150
Практичні заняття	96
Самостійна робота	54

Форма контролю

Залік/Іспит

Інформація про викладача

ПІБ	Полянська К.В. – професор, завідувач кафедри струнно-смичкових інструментів, заслужений діяч мистецтв України, кандидат філософських наук. Білоусов С.В. – старший викладач кафедри струнно-смичкових інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0001-6190-5979 (Полянська К.В.) https://orcid.org/0000-0002-7997-139X (Білоусов С.В.)
e-mail	strunni.nmau1@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

У сучасному світі музичне виконавство потребує нових форм існування через економічні та соціальні процеси. Серед таких форм найбільшої популярності набуває ансамбль. Мала численість музикантів, на відміну від оркестрів, приваблює організаторів невеликих концертних заходів. Такі ансамблі також можуть бути задіяні у якості музичного супроводу для театральних вистав, виставкових експозицій, мистецьких акцій, тощо. У світі існують численні твори для таких ансамблевих складів. До недавнього часу навчальні програми вищих навчальних закладів майже не враховували цей репертуарний пласт, а студенти не мали можливості бути ознайомленими з таким видом професійної діяльності. Ансамблі різних складів існували з давніх часів. Саме вони стали фундаментальною основою колективного музикування. Запровадження цієї дисципліни дає змогу розширити знання високохудожнього репертуару майбутнім професійним виконавцям та набути навички у ансамблевій грі у різних складах. Зазначимо, що твори цього нотного репертуару іноді значно перевищують за своєю складністю твори для сольного виконавства. Таким чином, ця дисципліна є необхідною складовою для розширення музичного кругозору та творчого досвіду студентів.

Навчальна дисципліна «Струнний ансамбль» є складовою частиною фахової підготовки студентів-виконавців, які по закінченню освітнього ступеня «МАГІСТР» отримують кваліфікацію концертних виконавців, солістів та артистів оркестру, артистів камерного ансамблю, а також логічним продовженням навчального курсу дисципліни «Струнний ансамбль» для освітнього ступеню «Бакалавр». Відповідно, дисципліна передбачає засвоєння специфічних знань і умінь в об'ємі, який також необхідний для подальшої творчої, педагогічної, наукової, редакторської діяльності молодих фахівців, викладачів класу контрабасу та ансамблю в дитячих музичних закладах, музичних коледжах, тощо.

Дисципліна «Струнний ансамбль» передбачає застосування знань та професійного досвіду, отриманих у вивчанні базових фахових дисциплін таких як, фах, камерний ансамбль, вивчення оркестрових партій, симфонічний та камерний оркестри, а також лекційних дисциплін - історії виконавства, історії музики, сольфеджіо, гармонії, аналізу музичних форм, поліфонії, тощо, та є невід'ємною складовою частиною загальної системи підготовки сучасного високопрофесійного фахівця музичного мистецтва.

Метою дисципліни «Струнний ансамбль» є підготовка фахівців вищої кваліфікації, які володіють ансамблевою виконавською майстерністю, необхідною для самостійної професійної діяльності у якості концертних виконавців широкого профілю.

Основними завданнями є удосконалення комплексу професійних практичних і теоретичних знань, умінь, навичок, основних принципів ансамблевого виконавства, які засвоюються в процесі роботи в класі та підготовки до концертного виконання ансамблевих творів під керівництвом викладача.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен знати:**

- особливості та специфіку ансамблевої гри без супроводу фортепіано;
- основні закономірності штрихових та артикуляційних засобів звукоутворення в ансамблевій нотній літературі;
- принципи редагування ансамблевих партій;
- особливості використання стильових рис у творах різних епох;
- виконавський репертуар та спеціальну літературу;
- метод роботи над інтерпретацією музичного твору: виконавські та інструментальні засоби втілення інтерпретаторських задумів;
- психологію виконавської діяльності;
- сучасні досягнення в галузі контрабасового виконавства, педагогіки та музичної творчості;
- основи загальнотеоретичних дисциплін, що дозволяють вирішувати творчі інтерпретаційні проблеми виконання;
- специфіку нотного письма сучасних композиторів;
- основи образотворчого, літературного і театрального мистецтв.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен вміти:**

- використовувати набуті професійні знання струнного ансамблевого виконавства;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю в контексті традицій різних виконавських шкіл та різноманітних музичних стилів і жанрів;
- поєднувати виконавське осмислення твору з художніми підходами до його відтворення, аналізувати та критично розглядати процес виконання;
- самостійно опрацьовувати партії (метод редагування);
- здійснювати виконавський аналіз різностильових ансамблевих творів під час самостійної роботи;
- самостійно робити неупереджені висновки, досліджуючи практичну складову ансамблевого музикування;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;

- орієнтуватися та цікавитися сучасними напрямками розвитку музичного мистецтва;
- використовувати кращі традиції світових виконавських шкіл;
- аналізувати та рецензувати концертні виступи, а також власне виконання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент **повинен мати навички:**

- володіти навиком самостійного розбору партитури та кожної окремої партії;
- читання нот з аркуша;
- професійного розуміння різноманітних музично-теоретичних питань, з якими пов'язане струнне ансамблеве виконавство без супроводу фортепіано;
- грамотно застосовувати штрихові та артикуляційні засоби звукоутворення в ансамблевій літературі;
- використовувати в професійній виконавській діяльності класичний та сучасний ансамблевий репертуар;
- власного контролю самостійної роботи;
- виконавського редагування репертуару і творчої обробки музичного матеріалу;
- прийомами гри сучасної музики;
- професійно розуміти комунікативний зв'язок між учасниками ансамблю, а також особливості та специфіку ансамблевої гри.

Програмні компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії

ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.

СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.

СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Прошграмні результати навчання

ПНР 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності

ПНР 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.

ПНР 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПНР 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПНР 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПНР 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПНР 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПНР 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу / диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача

Перелік тем

Змістовий модуль 1. Струнний моноансамбль

Тема1. Удосконалення основних принципів гри в ансамблі. Комунікативний зв'язок між учасниками ансамблю. Аналіз партитури / клавіру, редакційна робота над партіями (штрихи, апікатура).

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань шляхом деталізації нотного матеріалу (точність виконання авторського задуму, фразування, узгодженість інтонування, виконання орнаментики, артикуляції, звукова та динамічна перспектива).

Змістовий модуль 2. Струнна ансамблева музика у складах з різними музичними інструментами (тріо, квартет, квінтет, секстет, септет, октет, тощо)

Тема1. Особливості та специфіка гри в ансамблі у різних складах: аналіз розділів форми, знання партій партнерів по ансамблю, відчуття динамічного балансу, виконання своєї партії у гармонійному поєднанні з іншими учасниками ансамблю.

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань. Вміння грамотно використовувати фахові навички гри, їх застосування у витонченості ансамблевої майстерності; узгодження інтонування, артикуляції, штрихів, динаміки тощо. Відтворення стилістичних рис епохи написання твору який вивчається.

Змістовий модуль 3. Класичний струнний дуєт

Тема1. Узгодження партнерів ансамблю у сумісному використанні єдиних засобів художньої виразності та специфіки виконання певних елементів (інтонація, штрихи, динаміка, орнаментика). Виявлення головного тематичного матеріалу та тем акомпануючого характеру.

Тема2. Реалізація єдиного ідейно-художнього задуму – узагальнююча робота над концепцією, формою. Стильови традиції у виконанні класичного твору.

Змістовий модуль 4. Струнні ансамблі XX-XXI століть

Тема1. Виконавське втілення стильових рис епохи, формотворчих, смислових та ансамблевих особливостей сучасного композиторського письма, грамотне застосування

специфічних прийомів гри. Розбір та корегуюча редакційна робота з партіями (штрихи, аплікатура, динаміка, агогіка).

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань форми твору шляхом аналізу, використання набутих професійних навичок, переконливість втілення змісту, емоційна складова виконавської майстерності в ансамблевій грі.

Змістовий модуль 5. Пошукова робота невідомих старовинної ансамблевою нотної літератури та сучасних творів (ансамблі різних складів за участю контрабаса)

Тема1. Пошук репертуару. Самостійний вибір студентом ансамблевого твору для опрацювання, або оригінального, або у перекладі. Вміння користуватися інтернет-ресурсами та бібліотечними каталогами.

Тема2. Втілення нових знайдених творів; виконавський та теоретичний аналіз, редактура. Вирішення інтерпретаційних завдань у виконанні вивчаємого твору, дотримуючись стильових особливостей епохи, письма композитора.

Змістовий модуль 6. Засвоєння пройденого матеріалу дисципліни (підготовка до атестаційного іспиту. IV семестр)

Тема1. Заключний етап – підготовка до атестаційного іспиту. Об'єднання знань, вмінь, навичок, набутих під час навчання. Демонстрація логіки інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця, сформованої інтелектуально-творчої самостійності, сценічної культури.

Форми та технології навчання

Дисципліна «Струнний ансамбль» для студентів освітнього ступеня «Магістр» кафедри струнно-смичкових інструментів оркестрового факультету складається з практичних занять та відповідної частки годин для самостійної роботи, а також включає поточний контроль (контрольний урок) та підсумковий (залік), атестаційний іспит.

У програмі дисципліни удосконалюється комплекс професійних практичних і теоретичних умінь, навичок, знань основних принципів ансамблевого виконавства, засвоєних у процесі роботи над учбовим матеріалом та підготовки до концертного виконання ансамблевих творів під керівництвом педагога. В основі дисципліни «Струнний ансамбль» вивчаються **ансамблеві твори для різних складів без супроводу фортепіано**. Для них притаманні яскраво індивідуалізовані партії, тематично рівноцінні у драматургічному розвитку. Основу репертуару складають ансамблеві твори українських і зарубіжних композиторів різних епох і стильових напрямків.

Навчальні ресурси

Нотний матеріал відповідного оркестрового репертуару, музикознавча та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії, інтернет-ресурси. Репетиційні приміщення в навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять відповідно розкладу.

Методи контролю

1. Поточний контроль.

На перших етапах опрацювання програми ЗМ викладач виявляє рівень знань, умінь і навичок студентів для вивчення обраного твору – співвідношення складності твору з професійними можливостями студентів. Викладач здійснює постійний контроль під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу, виявлення проблем та усунення недоліків. На контрольному уроці студенти демонструють робочий матеріал перед кафедрою та отримують зауваження та рекомендації для подальшої роботи.

2. Підсумковий контроль.

Здійснюється у формі заліку в 1-му та 2-му семестрах в період сесій (зимової та літньої) та іспиту у 3-му семестрі в період сесії (зимової) з оцінкою комісії кафедри за професійний і творчий розвиток студентів дисципліни «Струнного ансамблю» освітнього ступеню «Магістр».

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Контрольний урок	10
2.	Залік	40
3.	Атестаційний іспит	40
4.	Участь у концерті класу, кафедри тощо.	5
5.	Участь у конкурсі, фестивалі тощо	5
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів:

90-100-А (відмінно) – Яскрава гра з якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності: досконала інтонація, культура штрихів, виразна динаміка, блискуча техніка, відчуття форми та стилю творів, сценічний артистизм тощо.

82-89-В (добре) – Переконливий виступ ансамблю, але з наявністю деяких недоліків, як то: текстові неточності, недосконала інтонація, недостатня динамічна виразність.

74-81-С (добре) – У виконанні наявні виконавські недоліки (інтонація, культура штрихів, метро-ритмічна організація, динамічні відтінки), хоча програма відповідає за складністю підготовці студента. Непереконливе відтворення стильових особливостей твору;

64-73-Д (задовільно) – Наявність суттєвих погрішностей у грі виконавців, як то: погано вивчений текст твору, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динаміка, погане відчуття ансамблю, аморфність у виконанні тощо;

60-63-Е (задовільно) – Відсутність комунікативних відносин в ансамблі, розуміння форми та стилю твору. Дуже погано вивчений текст партії, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динаміка;

35-59-ФХ (незадовільно) – Програма виконана не в повному обсязі. Відсутність творчого і ансамблевого мислення, обмеженість музичних та технічних здібностей..

1-34- F (незадовільно) – Відсутність професійних навичок. Студент не засвоїв матеріал програми внаслідок порушення навчальної дисципліни та неприпустимого ставлення до предмета.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися студентам з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських молодіжних оркестрових фестивалях, участь у складі оркестру в концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх оркестрових академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

Рекомендована література

1. Арсенічева Т. О. Стилiстичні параметри камерно-інструментальної творчості Юрія Іщенка. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 91, (Київ 2010).
2. Арсенічева Т. О. Стилiсовий аспект камерно-інструментальної творчості Є. Станковича на прикладі тріо № 3 “Епілоги”. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 77 “Виконавське музикознавство” (Київ 2008).
3. Базіна Н.Ю. Оновлення музичної мови української скрипкової сонати у ХХ столітті, “Науковий вісник” НМАУ ім.П.І. Чайковського, вип. 82.
4. Басалаєва Є. Камерно-інструментальні ансамблі з фортепіано в музиці ХХ сторіччя і творчість українських композиторів генерації 1960-х років Науковий вісник НМАУ ім.П.І.Чайковського. Вип.82
5. Басалаєва Є. Стилiстично-тембральний плюралізм фортепіано в камерно-інструментальній творчості українських композиторів покоління 1960-х років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво”. – О., 2012.
6. Боровик І. Українська камерно-інструментальна музика 60-70 років. – К.,1993. Боровик І. Б. “Украинский камерный инструментальный ансамбль (Проблемы исполнительства)”. Центрмузинформ. Киев, 1996г., 128 стр.
7. Ващук О. М. «Федір Якименко: нотатки творчої біографії» // «Київське музикознавство. Культурологія і мистецтво». – Київ, 2003р.
8. Гаврилець Д. Г. Майстерність і технічна відшліфованість. Про Ужгородський струнний квартет // Газета «Новини Закарпаття». — Ужгород, 18.11.1999. — с. 7.
9. Гаврилець Д. Музична творчість як самореалізація індивідуальності митця / Д.Гаврилець // Композитор і сучасність / Науковий вісник НМАУ. – Вип. 24. – 2009. – С. 219 – 228.
10. Гришко-Ратьковська Л. О. В. С. Косенко – професор Київської державної консерваторії імені П.І. Чайковського // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. №87, Київ, 2010.
11. Жукова О. А. Фортепіанна партія у творах Ф. Пуленка для камерного ансамблю (Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, вип. 87 “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” (Київ, 2010).
12. Кулікова В.М. “Емоційна цілісність концертного виконання (засоби спілкування у визначенні критеріїв сприйняття та оцінювання музичного виконавства) зб. Наук. праць “Дослідження . Досвід. Спогади.” КССМШ ім. М. Лисенка - К; 2007р. 126-134с.
13. Кулікова В.М. “Художнє мислення музиканта. Традиції та інновації” Навчальний методичний посібник для студентів та викладачів виконавських факультетів вищих музичних навчальних закладів III- IV рівнів акредитації. -К; Купріянова2007.132с
14. Кулікова В.М. «Механізми пам’яті солістів-інструменталістів в процесі формування та реалізації виконавського задуму музичних творів” стаття зб. Наук. праць “Дослідження. Досвід. Спогади.» Вип. 3, Міністерство культури і мистецтв України , НМАУ ім. П. Чайковського , -К; 2002_53-60с.
15. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип.74. Естетика і практика мистецької

освіти: Збірник статей. [Редактор – упорядник – О.Ващук]. –К., 2008.

16. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П.І.Чайковського. Збірник статей “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” ; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева Т.]. – 2009. – Т. 7.
17. Полянська, К., Білоусов, С. (2022). Контрабас в камерно-інструментальній музиці ХХ століття: До питання формування сольного виконавства на контрабасі. Науковий журнал ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, Вип. 18(1), С. 32–36.
[https://doi.org/10.31500/1992-5514.18\(1\).2022.260390](https://doi.org/10.31500/1992-5514.18(1).2022.260390), URL :
<http://hudkult.mari.kiev.ua/article/view/260390>
18. Програма та методичні рекомендації для музичних вузів [укладачі: Царевич І., Боровик І., Гришко-Ратковська Л.]. – К., 1996.
19. Середенко А. М. До історії виникнення та розвитку камерно-інструментального ансамблю у вітчизняній культурі XVIII століття; Київське музикознавство: Збірник наукових статей- вип.14 – Київ, 2004
20. Середенко А. М. Естетичні і стильові тенденції розвитку фортепіанного камерно-інструментального ансамблю в період Великої Вітчизняної війни (на прикладі творів українських та російських авторів); Київське музикознавство: Збірник наукових статей, Вип.30 – Київ, 2009.
21. Середенко А. М. Фортепіанний камерно-інструментальний ансамбль в роки Другої світової війни. Київське музикознавство: Збірник наукових статей - вип.15 – Київ, 2005
22. Фецак Наталія. Виконавська інтерпретація засобів виразності у Партиті #3 для струнно- смичкового квартету Мирослава Скорика. // Київське музикознавство. Київський ін-т музики ім. Р. Глієра; НМАУ ім. П. Чайковського. - К., 2011.- Вип. 39.- С. 217-230.
23. Фецак Наталія. Салонність як фактор розвитку українського квартетного жанру. Вісник ДАКККіМ. К., 2011. - #4. С. 191-194.
24. Фецак Наталія. Струнний квартет та його місце в жанровій системі виконавства: історичний аспект.// Миствознавчі записки.: Зб.наук. праць. Вип. 17. К., ДАКККіМ, 2010.- С. 60-68.
25. Царевич І. С. Післямова. З історії кафедри камерного ансамблю Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.

Зарубіжна література

1. Brun P. A History of the double bass. - 1989.
2. Brun P. Histoire des contrabasses à cordes. – Paris, 1989.
3. Gajdos M. Die Bedeutung der Prager Schule für die Pädagogik des
4. Gajdos M. Slovník Kontrabasistu. – Кромєриж (ц), 1994.
5. Kontrabasses. Кромєриж (ц), 1991.
6. Madensky E. Etwas über Kontrabassspiel Musik // Pedagogische Zeitschrift, № 3.
7. Meier Adokf. Konzertante Musik für Kontrabass in den Wiener Klassik Musikverlag Emil Katzbichler. – 1969.
8. Pelczar T. Kontrabas od A do Z. – Polskie Wydawnictwo muzyczne, 1974
9. Planyavsky A. Der Barockkontrabass Violone. – Тутцинг, 1998.
10. Planyavsky A. Geschichte des Kontrabasses. – Тутцинг, 1970.
11. Simandl, Franz. Neueste Methode des Kontrabassspiel. – Wien, 1874.
12. Trumpf K. Johann-Matthias Sperger (1750-1812). Leben und Werk. – Mainz, 2021
13. Warneke Fridrich. Der Kontrabass. – Hamburg, 1909.

Інтернет-ресурси:

- 1 IMSLP - Petrucci Music Library (нотна вікіпедія) <http://imslp.org>
2. Sheet Music Plus www.sheetmusicplus.com
3. Kreusch- Sheet Music <http://kreusch-sheet-music.net>
4. Classical- scores.com <http://www.classical-scores.com>
5. The Juilliard Manuscript Collection <http://www.juilliardmanuscriptcollection.org>
6. Видавництво «Гроно», яке пропонує нотну літературу ,книги та навчально-методичні посібники для дитячих шкіл мистецтв, музичних шкіл, вищих навчальних закладів культури та мистецтв I-IV рівнів акредитації.
7. <http://composersukraine.org>